

Az első gyermeknap Vas vármegyében Trianon jegyében

Bár mára feledésbe merült, a gyermeknapokat Magyarországon az 1930-as évek elején a trianoni döntés hatása alatt, a revizionizmus jegyében rendezték meg. Munkámban a Vas vármegye által kezdeményezett első gyermeknapot kívánom felidézni a vármegyei rendeleteket, helyi jogszabályokat közlő *Vasvármegye Hivatalos Lapjában* megjelentek alapján, a békeszerződés aláírásának 100. évfordulójához kapcsolódóan.

A civil alapokon szerveződő iskolán kívüli népművelés Vas vármegyében ugyan jóval korábbra nyúlnak vissza, ám a Vasvármegye Iskolánkívüli Népművelési Bizottsága 1926. július 12-én a formalizált hálózat megszervezését is megkezdte.¹ A népművelőknek a következő tevékenységek megszervezéséről kellett gondoskodni: a) analfabéta tanfolyamok; b) tervszerű ismeretterjesztő előadások; c) népszerű zene- és dalestélyek; d) múzeumok és kiállítások látogatása; e) ismeretterjesztő, továbbképző és szaktanfolyamok; f) népfőiskolái tanfolyamok, népfőiskolák; g) népszerű tudományos előadások; h) szabadegyetemek; i) ifjúsági egyesületek nemzetnevelő munkája; j) múzeumoknak, könyvtáraknak, kiállító-soknak, gyűjteményeknek stb. a népművelés szolgálatába állíttatása; k) nép- és nyilvános könyvtárak, vándorkönyvtárak, olvasószobák felállítása, meglévők fejlesztése; l) népházak, munkásotthonok létesítése; m) mozgóképszínházaknak a népművelés szolgálatába állíttatása (ilyeneknek a r. t. városok és községek támogatásával való létesítése); n) cserkészlet, leventeügy, tanulmányi kirándulás, műkedvelői előadások, néprajzi adatok gyűjtése, tűzoltók szellemi oktatása; o) a vármegye területén folyó iskolán kívüli népművelési munka statisztikai nyilvántartása.²

A munka megindítását követő években már a fentiekén túli, új feladatokra is megbízást kaptak a vármegyei népművelők, így 1931-ben a gyermeknap megszervezésére.

1928-ban Csongrád vármegye arról döntött, hogy minden évben gyermeknapot rendez. A korra jellemző módon ezt a revizionista gondolattal kötötték össze, a területi visszacsatolás a „*gyermek lelkében való felébresztése, életben tartása érdekében*”. A gyermeknap dátumát is ehhez igazították, így lett ez a június 4-ét követő szombat. A kezdeményezők elhatározásukkal egy időben felkérték a többi vármegyét is a csatlakozásra.

Vas vármegye a 18.318. ai. 552. kgy. 1928. számú határozatában döntött a gyermeknap megrendezése mellett. A vármegyei alispán, mint leginkább illetékes szervezetet, a Vasvármegye Iskolánkívüli Népművelési Bizottságát kérte fel az ünnepség megszervezésére, amelynek tagjai ezt örömmel vállalták és felhívást tettek közzé a helyi bizottságok felé.³ Célul jelölték meg a gyermekek lelkében a hazaszeretet megerősítését, valamint a felekezeti és társadalmi válaszfalak ledöntését. Célul tűzték ki továbbá, hogy „*a Nemzeti Gyermeknap egyesítse a hagyományos magyar eszméket, az Isten és Hazaszeretetet, külsőségeiben domborítsa ki faji sajátosságainkat, méreteiben karolja át a falut és várost, foglalja egybe a társadalom minden rétegét*”.

1 Vasvármegye Iskolánkívüli Népművelési Bizottságától (1926). Vasvármegye Hivatalos Lapja 24. évf. 28. sz. 156.

2 Szabályrendelet a Vasvármegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottságának megalakításáról és feladatáról. (1927). Vasvármegye Hivatalos Lapja 25. évf. 18. sz. 114–117.

3 Nemzeti Gyermeknap rendezése. Ikn. 116–A/1931. (1931). Vasvármegye Hivatalos Lapja 29. évf. 18. sz. 127–128.

Az első gyermeknapot 1931. június 6-án rendezték meg Vas vármegyében. Ezen a napon minden iskoláskorú gyermek számára tanszünetet rendeltek el. A vármegyei bizottság kérése alapján minden településen reggel 7:30-kor harangszóval, majd 8 órakor minden felekezeten istentisztelettel kezdődött a nap, majd a gyerekek lefátyolozott zászlóval a város, vagy a falu egy, az ünnepség megtartására alkalmas külterületére vonultak. A felvonuláson, melybe lehetőség szerint a leventéket és a felnőtteket is be kellett vonni, minden gyermek kezébe nemzeti színű zászlót, karjára gyászkarzalagot kapott, amennyiben a településnek erre volt anyagi fedezete. Az iskolás osztályoknak táblák használata is ajánlott volt, melyekre a „*Nem, nem, soha! Vesszen Trianon! Csonkamagyarország nem ország stb. Hiszek Magyarország feltámadásában! stb.*” feliratokat kellett írni a vármegyei bizottság felhívása szerint. A településen működő zenekarok közreműködését is kérték hazafias nóták eljátszásában. A bizottság a falusi ünnepségek forgatókönyvvázlatát is megadták a következők szerint: „1. Himnusz közének. 2. Egy elemista szavalata. 3. Egy elemista méltatja a nap fontosságát. 4. Közös irredenta énekek. 5. Egy felnőtt szavalata. 6. Felnőtt hazafias beszéde. 7. Hiszekegy közének.”

Az ünnepséget ebéd követte, melyet minden gyermeknek magával kellett vinni. A jobbmódú gyermekek számára előírták, hogy a szegényeket lássák vendégül. Ezt követően némileg kötetlenebb programok következtek a nap addigi szellemiségének megfelelően, így magyaros játékokkal, tornamutatványokkal, irredenta énekekkel, szavalatokkal, hazafias színdarabokkal zárulhatott a nap.

Horváth Zoltán

A trianoni határok, amelyek összekötnek

Az Ipoly menti csempészésről¹

A trianoni határok kijelölésének társadalmi következményei közül a legdrasztikusabb az volt, hogy a családokat, rokonokat, barátokat, szomszédokat, ismerősöket, azaz az embereket egymástól elszakították. Ezzel együtt számos – több esetben évszázadokra visszanyúló – gazdasági kapcsolat is megszűnt, pontosabban legálisan már nem lehetett folytatni. A népi árucserre immáron törvényekbe ütköző gyakorlata lett a csempészés, amely nagy méreteket öltött az 1920 utáni Magyarország minden határszakaszán. Az esetek sűrűsége alapján azt lehet mondani, hogy a „legaktívabb” a csehszlovák–magyar határvonal volt.² Erre utal a határőrség lapjának hasábjain 1957-ben megjelent cikk is: „*A nyolc-tíz évvel ezelőtti határőrök között az a hír járta, hogy »Északon megy legjobban a csencselés«.* Ezt mondták a tavaly ősszel leszerelt öreg határőrök is. S ha elővennénk a statisztikát, hasonló

1 Ez az írás a FPKNM (Kisebbségi Kulturális Alap) 20-170-000259 számú *Csempészet és csempészek az Ipoly mentén* („Pašráctvo a pašeráci pri Toku Ipla”) című kutatási pályázat keretein belül készült.

2 A trianoni határok kijelölésével – sőt, már az azt megelőző időszakban – nagyon hamar megjelent és nagy méreteket öltött a csempészés. Mindkét ország különböző intézkedésekkel igyekezett megfékezni ezt a tevékenységet – mint később kiderült, kevés sikerrel. Csehszlovákia például statáriumot rendelt el és készenléte helyezett a hivatásos hóhérrját is: „... Wohlschläger prágai hóhér [...] felszólítást kapott, hogy legyen készen segédeivel együtt Pozsonyba való utazásra. [...] Elutazása összefüggésben van a Tótföldön elrendelt statáriummal, amelyet az egyre terjedő csempészés miatt rendeltek el.” Magyar Távirati Iroda 1920. október 5. 6.